

Osvojování jazyka u dětí

Informace

Otevřena odevzdávárna pro seminární úkoly

- odevzdat ideálně do konce semestru

Jazyková akvizice (*language acquisition*) = osvojování jazyka
- dochází k osvojení sémantiky+gramatiky+pragmatiky

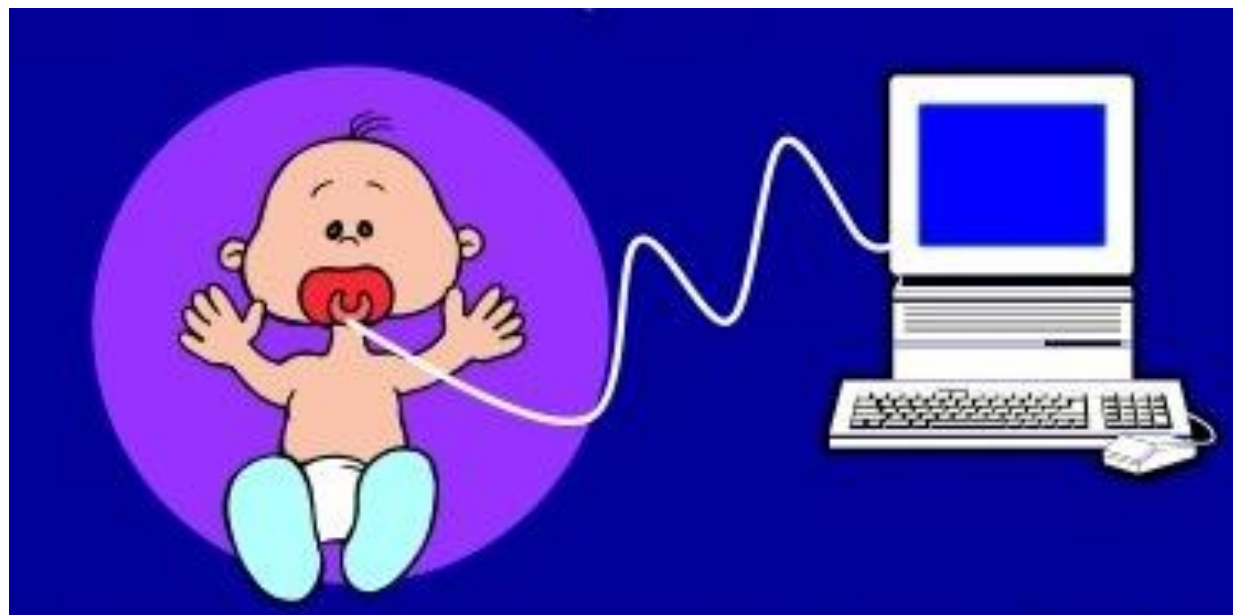
osvojování vs. učení

=

kreativita (děti tvoří nová slovní spojení)

vs. konzervatismus (děti jen opakují to, co už slyšely)

Jak zkoumat jazykovou znalost?

Jak zkoumat jazykovou znalost II

V prenatálním období:

- měření pohybů
- tlukot srdce plodu

U novorozenců (dětí zatím bez expresivní řeči):

- dudlíková metoda (*high amplitude sucking*)
- zraková preference
- poslechová preference
- elektrofyziologické metody (EEG)

Děti produkující řeč:

- MLU (*mean length of utterance*) - poměření jazyka u dětí různého věku
- smyšlená slova (*wug, pumlovat...*)
- korpusy dětské řeči (CHILDES...)

Vývojová stadia řeči

- křik (od 1.-2. m. přestává být reflexivní)
 - broukání (*cooing*; 3.-6. m.)
 - žvatlání (*babbling*; 6. m.)
 - první slovo (holofráze; 12 m.)
 - telegrafická řeč (od 18-24 m.)
- Přibližně na 4. roce osvojení kompletní gramatiky jazyka

(Vágnerová, 2012)

Vývoj slovní zásoby

12 m.: cca 5 slov

18 m.: cca 50 slov

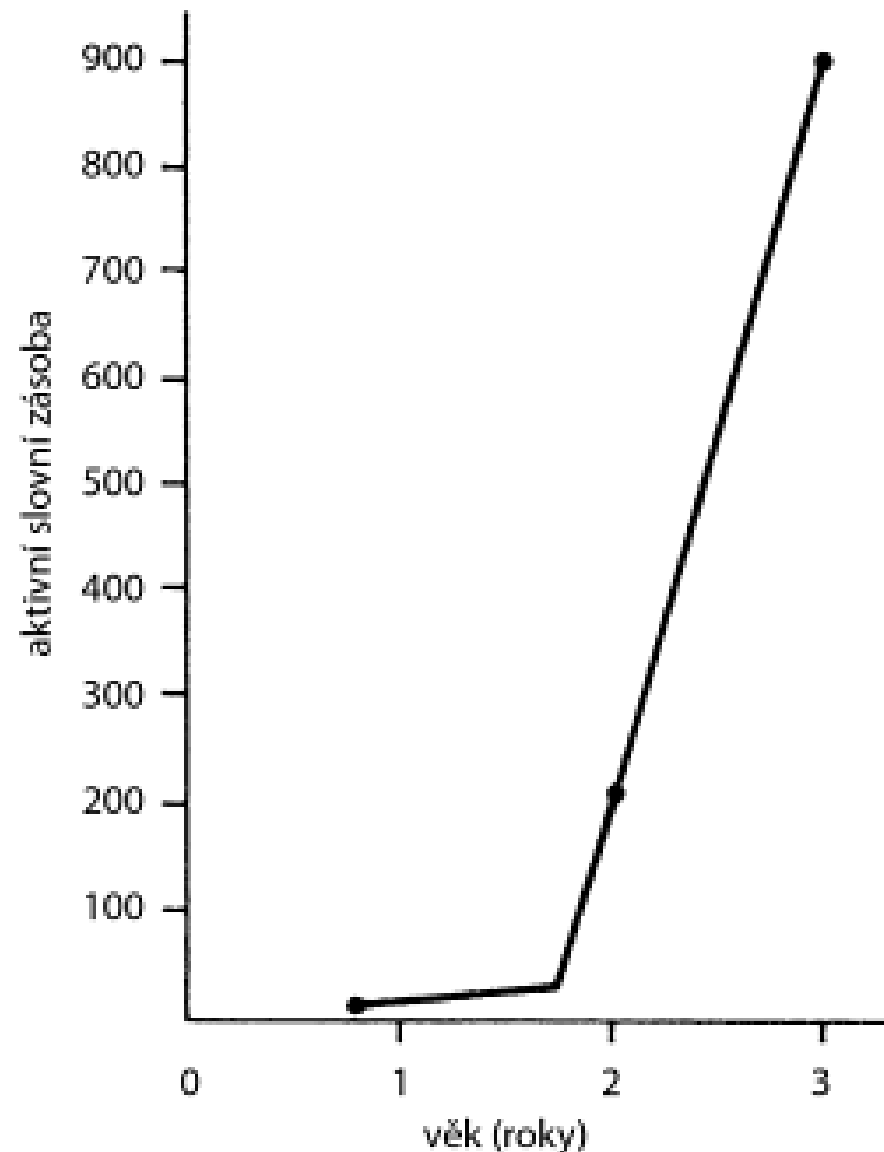
24 m.: cca 300 slov

36 m.: cca 900 slov

slovníkový spurt (*vocabulary spurt*) –

- kol. 21.m.

- různá vysvětlení (shoda: kvalitativní změna ve způsobu osvojování slovní zásoby)

(Graf přejat z Langmeier & Krejčířová, 2006, s. 76)

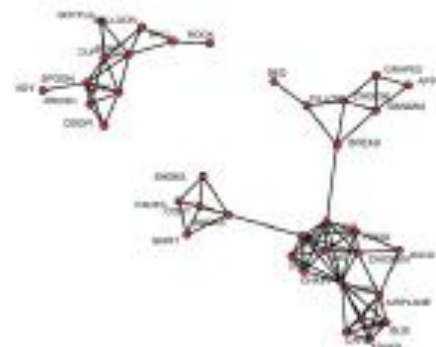
Vývoj slovní zásoby :

Růst sémantické sítě jazyka od 15 do 30 m.

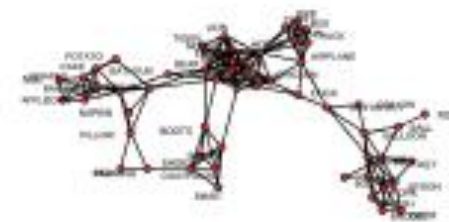
15 months

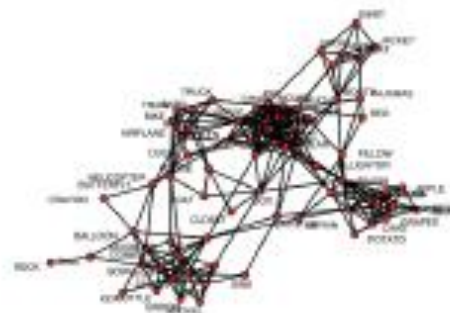
16 months

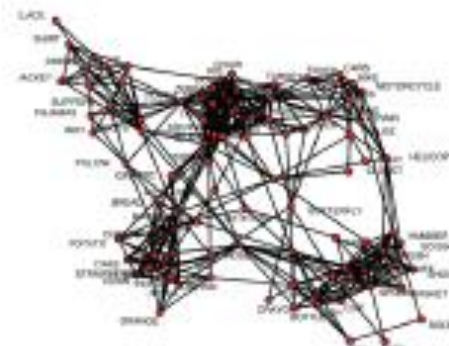
17 months

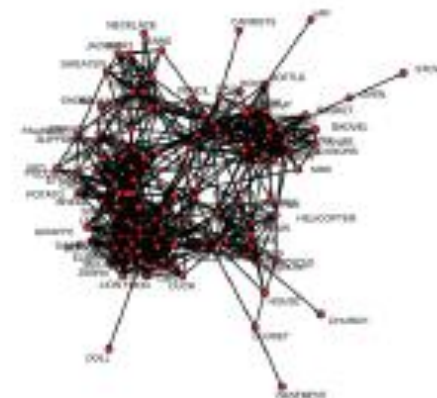
18 months

19 months

20 months ...

(laskavě poskytl prof. Thomas Hills, 2015)

Osvojování významu

Sémantický bootstrapping (např. Pinker)

vs.

Syntaktický bootstrapping (Brown; dále viz např. studii Li, Burgess, & Lund, 2000)

rozšířená extenze (*overextension*) vs. zúžená extenze (*underextension*)

(cit dle Smolík & Seidlová Málková, 2014)

- často nutné přestrukturování pojmového aparátu
 - nutno umět rozlišit např. mezi citronovou a banánovou

Jaké barvy mají lodičky na obrázku...?

Osvojování syntaxe

Úlohy na zrakovou preferenci:

Petr lechtá Pavla. vs. Pavel lechtá Petra.

Ot.: Skutečně děti chápou pojmy podmět-předmět, nebo se řídí morfologickými nápověďmi, nebo jen vycházejí ze zkušenosti?

Vztah gramatiky a sémantiky

otevřený (*open-class*) – zde plnovýznamová slova

a uzavřený slovník (*closed-class*) – zde funkční slova; více méně stabilní

→ teorie dvojího mechanismu (mechanismy opírající se o paměť a mechanismy opírající se o pravidla)

- osoby s AD: problém s výbavností slov (= paměť)

- osoby s PD: problém s ohýbáním slov (= pravidla)

Ullman (2004): obojí v paměti, ale reprezentováno různě (není specificky jazykové)
deklarativní (slovní zásoba) vs. procedurální (gramatika)

(Smolík & Seidlová Málková, 2014)

Principy vytváření modelů akvizice

- kritérium naučitelnosti
- kritérium zpracovatelnosti

(dle Schwarz, 2009)

Různé přístupy k jazykové akvizici

3 základní otázky:

- Co je přítomno v kogn. systému dítěte na počátku osvojování?
- Jaké mechanismy se používají v průběhu osvojování?
- Jaké typy vstupu rozvíjejí dále systém osvojování?

(Hirsh-Paseková & Golinkoff(ová), 1996; cit dle Smolík, 2007, s. 5)

...neboli nás zajímá:

- o vrozené vs. naučené?
- o specifické vs. obecně kognitivní?
- o nature vs. nurture?

Behaviorismus

B. F. Skinner (1957): Verbal behaviour

- naučené
- zcela vliv prostředí
 - jazyk si plně osvojujeme imitací

Jaké jsou protiargumenty?

Nativismus

Noam Chomsky: Platonův problém

- vrozené
- specifické
- musí být input (stačí slabý)

- jazyk je vrozený: LAD

- hl. argumenty: rychlost a snadnost

- je nutný input (Chomsky ale nevysvětluje, jak velký/intenzivní tento input musí být...)

Nativismus II

UG

- gramatika je *tacit knowledge* X znalost významu slov je explicitní

Teorie principů a parametrů – vysvětluje jazykovou různost

- s tím souvisí pojem kritického období (zaveden Lennebergem r. 1967)
- dnes: k.o. asi je, otázkou zůstává, v jakém věku

Dnes: více méně shoda, že existují urč. vrozené předpoklady

otázka 1: co všechno je vrozené?

otázka 2: nakolik jsou vyloženě jazykové nebo jde o obecnější kognitivní rovinu?

Neonativismus

Steven Pinker: jazykový instinkt (jako pavouci)

- vysoká míra automaticnosti při osvojování
- je to výsledek evoluce/přirozeného vývoje (x Chomsky)

*„Já osobně dávám přednost (nepochybně dosti zvláštnímu) termínu ‚instinkt‘. Vyjadřuje myšlenku, že lidé vědí, jak mluvit, více méně v tomtéž smyslu, jako pavouci vědí, jak spřádat pavučiny. Spřádání pavučin nebylo vynalezeno žádným utajeným pavoučím géniem a nezávisí na správné výchově nebo na architektonickém nadání či na tom, jak jdou obchody se stavebním materiálem.“
(Pinker, 2009, s. 17)*

Funkcionalismus

Bates(ová) & MacWhinney: kompetiční model

- funkce je cílem/účelem
- gramatika je závislá na komunikativních i kogn. funkcích (x Chomsky)
- je pojátkem mezi formální a funkční rovinou

„jazyk je cílený systém aktivit, slouží k vyjadřování obsahů lidské mysli, ke komunikaci, ke sdělování těchto obsahů mezi lidmi“ (Smolík, 2007, s. 30)

- proces osvojování je vnímán jako proces učení se z chyb (*learning on error*)

Jazyková atrice

Language attrition:

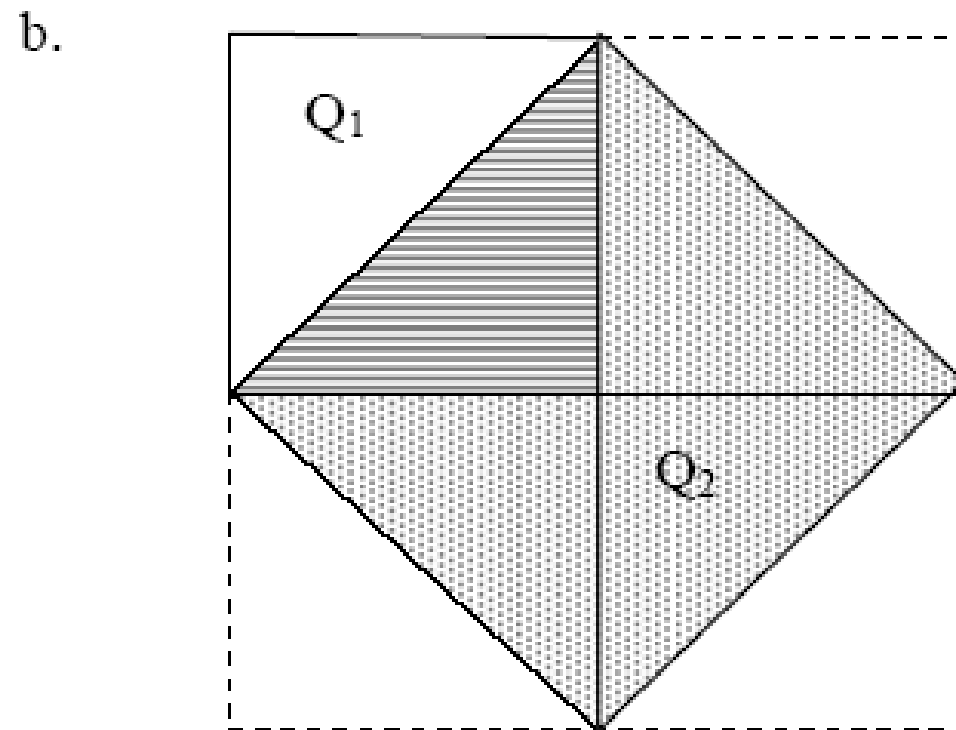
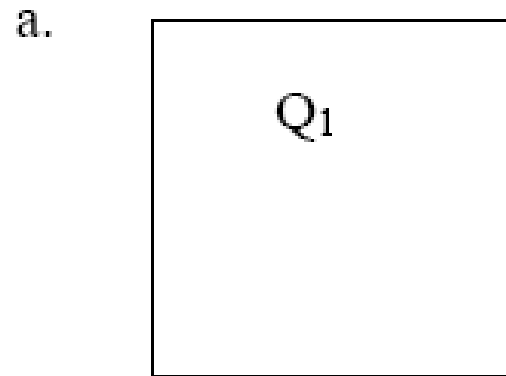
- ztráta znalosti mateřského jazyka vlivem dlouhodobého pobytu v jiném jazykovém prostředí (otázka: Je to možné?)
- ztráta jazyka vlivem neurodegenerace (otázka: Jak to postupuje?)

Lambert, R. D., & Freed(ová), B. (Eds.). (1982): *The Loss of language skills*

Na příště

Elizabeth Bates(ová) (1994): *Modularity, domain specificity and the development of language*

Řešení Platonova problému ☺

(přejato ze skript P. Karlíka k předmětu Gramatika a lexikon)

Reference

- Hills, T. (2015). Longitudinal accounts of language acquisition in monolinguals and bilinguals. *Přednáška na ICPS, 14.3.2015, Amsterdam.*
- Chomsky, N. (1959). Review of Skinner's „Verbal Behaviour“. *Language, 35*, s. 26–58.
- Langmeier, J. & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie* (2nd ed.). Praha: Grada Publishing.
- Li, P., Burgess, C., & Lund, K. (2000). Acquisition of word meaning through global word co-occurrences. In E. Clark (Ed.), *Proceedings of the 30th child language research forum* (pp. 167-178). Stanford, CA: Center for the Study of Language and Information. Dostupné na <http://blclab.org/wp-content/uploads/2013/02/clrf00.pdf>.
- Pinker, S. (2009). *Jazykový instinkt: Jak mysl vytváří jazyky*. Praha: dybbuk.
- Skinner, B. F. (1957) *Verbal Behaviour*. New York: Appleton-Century-Crofts. Dostupné na <http://store.behavior.org/resources/595.pdf>.
- Smolík, F. & Seidlová Málková, G. (2014). *Vývoj jazykových schopností v předškolním věku*. Praha: Grada Publishing.
- Smolík, F. (2007). *Teoretické přístupy k osvojování gramatiky*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Ullman, M. T. (2004). Contributions of memory circuits to language: the declarative/procedural model. *Cognition, 92*, 231-270. Dostupné na http://psych.colorado.edu/~kimlab/Ullman_Cognition_04.pdf.
- Vágnerová, M. (2012). *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.